

Илази сваке
недеље.

Претплата се
шаље напред
уредиштву
и без новаца
се лист ни-
коме слати
неће.

ШАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ СВЕШТ. И ПРОФ. НИКОЛА ПОПОВИЋ.

За све српске
крајеве стаје
на годину 60
гр. или 6 фор.
на по год. 30.
гр. или 3 фор.
на тримес. 15
гр. или 1 фор.
и 50 нов.
Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

Но речетъ кто : ты вѣрѹ имаши, азъ же дѣла имамъ:
покажи ми вѣрѹ твою отъ дѣла твоихъ ?

(Як. 2. с. 18.)

Ми рекосмо у првome броју свога листа, да је вера прва и најважнија чињеница у судбини народњег живота, да је она почетак и крај целе радње људске, и позвасмо, да се упознамо са том важном чињеницом у судбини народа, нарочито нашега. Но да не помисли ко, да смо ми овим узели искључиво за предмет своје радње само једну веру а све друге друштвене и узајамне одношаје у животу изоставили. Не, сама вера не да нам пасти у такве крајности, јер нас она лепо и јасно учи, да би без примене своје к друштву и животу била малог значаја: Икоже ко тѣло безъ дѹха мертво естъ, тако и вѣра безъ добрихъ дѣла мертва естъ. (к Рим. 4. 5.) И ми би се само о вери искључиво заузели тек онда, кад би имали таквог самопрегорења као неке ретке душе, те прекинули сваки додир и са родом и са друштвом, па у тихој усамљеној пустињи служили искључиво вери светој, као првој и највећој светињи својој. Али Творац васелене не осуди ни друштвени живот, већ шта више освешта га. Изговоривши оне пунога значења речи: не добро быти челоуѣкъ единому на

FRANCO.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

земли (Быт. 2. 18.) Он тим самим установи, да човек живи у друштву, да живи с равнима себи. Прва искра свеснога живота, прво пробуђење разума у њему већ му јасно тумачи, да он не може живети сам за се, јер му треба помоћи од других, као што и он другима од помоћи бити може.

Па кад је то тако, кад је наше природно опредељење живети овде на земљи у саобраштају са суштaствима по природи нама равнима: онда се само по себи разуме, да живећи у друштву ми морамо поред разлагања свете вере наше говорити и о том, каквим правцем треба да иде живот наш у друштву, какве наравствене обвезаности проистичу из нашега положаја у средини других. и какви се по овоме наравствени услови захтевају, те да будемо ваљани и корисни чланови једног општег тела.

По овоме. показати оне врлине, које располажу према нама друге, које нам дају право на њихову љубав и наклоност, којима можемо бити добри, корисни и достојни чланови друштвени, — као и напротив, обратити пажњу на оне пороке, који наструју и бацају тамну сенку на друштва, који одбијају од нас људе и могу нас бацити у опште презрење, — спадаће такође у предмет „Пастира.“

Напомињући добра и хрђава дела, врлине и пороке, немамо никакве друге намере, до једино те, да би у читаоцима побудили поштовање и љубав према свему, што је добро и узвишено, а гнушавање и одвратност од онога, што је неваљало и ниско.

Догматичке поуке.

Створење света.

Пре свега док још ничег не беше окром триличног Бога, створио је Бог Анђеле. Анђели су духови који немају тела, бестелесни, и по томе их ми видети не можемо. Они су много

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

узвишенији над људима својим умом, својим жељама и својом вољом, па зато су и ближи к Богу и имају части и славе више него ли људи. Они нису равни међу собом: једни су виши и ближи к Богу а други мањи и подаље од Њега, па због тога они и имају разна имена. Једни се зову Херувими, други Серафими, једни Арханђели, а други само Анђели. Анђео значи гласоноша, но у опширном смислу *посланик*. Ови духови назвати су гласоноше зато што се кад што облаче у облик видљивих лица, те јављају и предскажују људма вољу Божију. Па како ми Анђеле у опште не видимо, то скуп свију Анђела називамо *миръ невидимый*.

После ових духова створио је Бог земљу но не такву, какву је сад имамо, већ *невидиму и неустројену* т. ј. у тој земљи беше свега, из чега се после образовала и вода и земља и ваздух и огањ и растиње и животиње; но све ово не беше изнајпре раздвојено, већ смешано тако, да се није могла распознати ни вода ни земља ни ништа. Ову неуређену и невидљиву земљу уредио је после Бог за шест дана. Неуређена ова земља покривена беше тамом: светлости на њој не беше. И ево Бог рече „*да будет свет*“ и светлост се јави. Ово беше први дан уређења земље. У други дан такође по речма Божијим образовао се *ваздух*, који је окружио земљу и постало небо с облацима — то небеско плаветнило, које ми сада имамо и видимо. Настао је трећи дан, — и ево вода, која беше измешана са земљом, одваја се од ње: јављају се реке, мора, језера; земља се осуши и постаје способна, да на њој могу већ да расту траве, дрва. И кад је већ могло да расте на земљи дрвеће, онда јој Бог заповеди да *произрашћује* и по његовој речи никне растиње. Овим се завршује *трећи* дан. — У четврти дан показало се на небу сунце, месец и звезде. У пети — јавиле се у ваздуху птице, а у води рибе. У шести — земљу прекриле разне животиње и најпосле створен је човек.

Све је ово уређено по жељи Божијој, све је ово створено од Бога; због тога је Бог творац свега, што суштаствује, творац тога што видимо, творац и онога што не видимо т. ј. Творца неба и земљи видимимже вѣзмз и невидимз.

Бог је све створио из ничега, јер кад је Он почео стварање, не беше тада ничег окром Њега. А све ствари створио је Он једном речју својом рекавши: „*да будет*“ — и одмах се јавило све, што је желео.

Како је то Бог створио све из *ничега*, како је Он то могао створити једном речи својом, ми то не знамо, нити можемо схватити. Знамо само то, да оно, што је за нас у немогућности, свемогућан Бог може учинити.

Рад чега је Бог створио овај свет? Бог нема нужде ни у чему: Он све има, ништа му недостаје, пресрећан је, преблажен, па му није био од потребе овај свет. Но овај задовољен сам за се и обилан свима савршенствима Бог у исто је време и *преблаг*; а преблаг или предобар не може нигда *да ужива сам* своју срећу: он свагда тражи да раздели с другима своје задовољство и стара се да и друге овесели. Доброта хоће да и други људи буду срећни. Тако је исто и наивећа благод Божја захтевала, да има и других неких суштаства, која би се наслађавала благодатима, уживала срећу. Но таквих суштаства не беше на земљи, па зато их Бог и ствара. Дакле је Бог створио свет овај по *јединој благодсти* и доброты својој.

Почем је Бог створио друга суштаства по јединој благодсти својој, да би се и она користила благошћу његовом, добијала од њега блага, *благовала*: то значи да их је Он створио ради блаженства, среће, да буду блажени и срећни.

Створивши људе Бог их није могао забацити ни оставити без своје пажње, без надзора. Као преблаг Он се брине за оно што је његово, Он држи своје творење у својој власти, влада над њим, господари, царује. Због тога се Бог зове не само *Творац* но и *Вседржителъ, Владика, Господъ, Царь*

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Но и то није још све. Бог господарећи над целим светом и над нама и држећи свет и нас у својој власти, по благодати својој брине се о томе свету и о нама, па хоће да ми имамо све, што саставља нашу срећу и блаженство — Он *промишљава* за своје творење. Због тога се назива још и *Промислилац* наш.

О Живот и радња св. Саве

ПРВОГ АРХИЈЕПИСКОПА СРПСКОГ.

У великог жупана српског Стефана Немање беше два сина — Стефан и Вукан. Но како су Немања и жена му били прави хришћани и свако своје дело започињали и довршивали у име Бога и свете Тројице, то и овде жељаху, да им Господ дарује у име свете Тројице и трећег сина. Добра жеља благочастивих родитеља скоро нигда не остаје неиспуњена; па зато и ову добру жељу добрих родитеља прими Господ, те тако им дарује и трећег сина, кога они назову Рацко (Растислав.)

Рацко је васпитаван у дому својих родитеља; но још од првих година својега детињства показиваше на себи необичну способност и даровитост. У 15-тој години својега живота добије он под своју управу особиту област Ерцеговину, која се потом дуго звала *Херцогство св. Саве*.

Кад овом врском Србину беше 17 година, родитељи већ беху наумни, да га жене. Али у сина њихова не беше та жеља, која занимаше родитеље његове. Душа његова не могаше наћи усладе ни у чему, што је земаљско. Највеће палате, најлепше песме и забаве — то бејаху за њ само узбуђења за неки виши — небески свет, где мишљаше на послетку наћи вечне радости, безкрајне усладе.

И ево кад је он оваквим и овима сличним мислима распаљивао своју душу и давао полет својим вишим душевним

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

жељама, успоређујући блага земаљска са благима небеским: дође случајно у дом оца његова на конак један калуђер светорорац, који по свој прилици беше Рус, или бар из руског манастира у св. гори, јер Руси имађаху и онда, као што имају и сада, тамо своје манастире.

Гостопримство беше онда развијено код Срба у највећем ступњу; но овим се нарочито одликоваше дом Немањин. Рад с једне стране, што му син дошао беше на виђење а с друге, што му је Господ оправдио онакога ретког госта на преноћиште, он нареди, да се у дому његову отвори велико весеље. Но док је он овако пун радости и задовољства душевног прикупљао око себе све домаће своје, Рацко се одвоји од овога друштва и позове светогорца у другу одају. „Молим те, свети оче, — рекне он светогорцу — кажи ми што год о том вашем животу и тој страни где живите? Има ли што год међу вама и нама сродног, или ви живите савим различно од нас тако, да живот ваш ни најмање не наличе на живот овога света?“

Светогорац гледаше у земљу и по дугом размишљавању отпоче: „млад си синко још и зелен, да можеш схватити основну разлику између нашег и нашег живота; но ако си тако преко мере радознао, могу ти у кратко и испричати. Послушај ме сине: Ми смо сви доведени на овај свет ради тога, да прославимо име Божије. Име Божије може се славити на два главна начина — непосредно и посредно. *Непосредан* начин слављена имена Божија састоји се у том, кад ко остави и дом и родбину и све, што је у свету и светско, па се занима само једним небом и оним, што је на небу, славећи и хвалећи Творца у непрекидним својим молитвама и песмама. А *посредан* начин састоји се у том, кад ко негује, чува, помаже људе као децу Божију, па тако служећи њима, чини услугу самом Богу. Ми смо изабрали онај први начин, а код вас је овај други. Па ти сам сад расуди, који ли је бољи и сигурнији? Што се тиче места, у коме ми живимо,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оно се не да успоредити ни с најбољим царским *чертогом*. Представи себи окићено, с разним хумићима испресецано, а над самим морем уздигнуто местанце — то ти је св. гора. Ништа тамо нема што би нарушило тихи живот пустињика. Седиш по ваздан у својој скромној, украшеној иконама и светим књигама собици, и беседиш не са простим каквим земаљским творењима, већ с вишим, небеским световима, са самим Божаштвом. Дође ли већ сунце на заход па се умориш од молитвених напрезања, изађеш на који хоћеш од ових хумића и гледаш дивоте природе с брега на брегове. Све и свашта казује ти овде о високој и неокаљаној красоти земље, те тако истргне из заптивених прсију весели уздах победе над примамљивим искушењима овога света. А море! о, каквих речи нећеш чути од њега?! Каквих светова нећеш видети у њему?! Као што пост изнуравајући тело олакшава га, тако и поглед на море уморавајући душу приклања је на молитву. Хоћеш ли да бациш поглед на страшну ширину његову или да пустиш ображење на неизмерну дубину његову, или само да се зауставиш на једноме вечном и непрекидном колебању његовом — последице биће свагда једне и исте: сакрушење духа и престана напомена идеје Вечнога, Неизмењивога. —

„Доста, доста! — рекне Рацко светогорцу, утирући од очију сузе. Сад ја видим шта је хтела и к чему ме вукла душа моја, која не могла наћи ни забаве ни весеља, нити ичега, чим се други људи забављаху и наслађаваху. Срећни су они, којима је небо одредило, да проведу тако тихи, усамљени живот; но шта да радим ја с мојим родитељима, који ме тако воле, па ме хоће већ и да жене?“ — „Само треба имати тврде воље и постојанства, — рече светогорац — пак се то све може савладати.“

Ноћ је увелико спустила своје мрачно покривало. У дому Немањину већ све живо спава, само један Рацко што не спава, само је он један узнемирен, он један нема покоја. Пред очи његове као на јави излажаше изглед св. горе са

свима оним сликама, о којима говораше светогорац. Пред њим стојаху и они хумићи и све дивоте природе светогорске и дубина мора и они његови таласићи са вечним љуљушкањем својим па и скромне ћелије монашке. Он види себе пред Исусом и његовим крстом; он се облачи већ у црну ризу усамљеничку; њега ободравају мученици, преподобници; он разговара с њима — допире до небеса. А отац? а мајка? Но светогорац рече: „тврда воља и постојанство све може да победи.“

Настао је дан и Рацко је већ у лову. У пратњи с њим беху многе слуге па и сам светогорац. Не иде Рацко у лов ради тога, што је њему дуго време код куће, па да га ловом прекрати; не иде ни зато, да у њему нађе какву забаву и задовољство, јер њега немогаше задовољити ништа земаљско; већ иде у лов, да само нађе згодан случај, како ће се растати са домом и родитељима, знајући добро, да се због јаке њихове љубави према њему не би могли лепим начином растати. И ево тек што се ајка отпоче и слуге разиђоше по чести, Рацко са два своја по најбоља друга и са светогорцем оде право пут свете горе — Атона.

Није тешко било разумети, куд је отишао Рацко, кад се слуге повратиле кући и казаше жупану Немањи, да им нестане у лову и Рацка и светогорца. Уцвељен овим поступком родитељ није могао ни часа да почаси, а да се не побрине за повратак свога сина. Дозове к себи једнога од најбољих својих војвода и казавши му своју тугу рекне: не треба да ти много говорим; и сам си родитељ па не сумњам, да си кадар знати, како осећа срце родитељско; докажи ми данас твоју верност, о којој се ја никад ни сумњао несам! Нађи ми и поврати кући сина Рацка! Ево ти мојих момака, па избори од њих за пут које хоћеш и колико хоћеш! А ево ти и писма на солунског војводу, с којим се ја живим врло лепо. Пишем му, да ти буде рукомоћ у том

послу и да пође с војском на освету, ако ми светогорци сакрију сина па га не буду пустили на захтевање твоје. —

Војвода прими писмо и одабравши неколико момака, предузме пут к св. гори преко Солуна. Предавши војводи солунском писмо од жупана, добије од овог другога на игумана светогорског, и с овим дође до св. горе. Чим су дошли до границе светогорске одмах већ дознаду, да је Рацко ту и да живи у рускоме манастиру, где га заиста и нађу. Тек што је Рацко угледао војводу и дружину његову, одмах је познао, да је то потера за њим. Да би одржао своју одвагу и извршио оно, на шта је дошао, он започне лепим начином молити војводу да га не дира, већ да га остави на миру. „Промисли се, — говораше Рацко — на шта се ти решаваш и шта хоћеш? Ти хоћеш да промениш планове божије, да истргнеш мене из наручија његових па да ме повратиш опет ка сјетџ и тлѣнїе.“

— „Незнам ја ништа, шта ти проповедаш — одговори војвода. — Ја знам само то, да си ти син нашега жупана Немање и да сам ја добио налог од твог оца, да те вратим кући и одведем из ове пустиње. И ову наредбу морам ја извршити, па ма ме и живота коштало.“

„Не противи се наредби божијој! — рекне му Рацко на ново — Божија је свагда јача и старија него људска; а ако се баш бојиш, да те за то што не окриви мој родитељ, ја ћу примити сву кривицу на се. Писаћу му умиљато синовље писмо и казаћу, да је Господ извршио своју вољу нада мном пре, него што је његова родитељска заповест амо припела. Доцније кад се он утиша, и кад га ја као ново чедо благодати походим, признаћу ову моју превару и молићу га клечећи, да ми опрости.“

— „Боже ме сачувај од отих твојих предлога! — рече војвода — зар ја који свагда бих веран своме жупану, да га преварим данас, кад сам већ једном ногом у гробу! И то у чему? — у ствари најсветијој по њега. Не! ја то нипошто

учинити нећу. Ти мораш ићи са мном — и то је све. “ Војвода сад заповеди дружини, да пазе на Рацка и да га никако не испуштају из очију.

Кад Рацко види, да се не прима молба код оног, који се није научио молбе слушати већ само верно испуњавати заповести и налоге старијих, он се обрати к игуману, и казавши сав разговор свој с војводом, потражи заштите од њега. Мудром игуману не требаше много зборити. Знајући с једне стране неисказану жељу Рацкову за монашством, и предвиђајући с друге стране ону сјајну звезду, коју спремаше промисао Божији за будућу цркву српску у Рацку, он се реши на средства, која могу по кад кад бити допуштена из призрења према племенитим целима. Претварајући се као да је радостан што му је Господ оправдио тако ретке госте, игуман спреми богату трпезу а и вина не поштеди. И кад госте почасте, што се боље може, он рекне *брати*, да зазвоне у *вса тјажка**), те да у част својих гостију одслуже велико *вденије*, на које наравно и госте позове. *Вденије* тек у светој гори свршава се у потпуном смислу ове речи: јер кад оно бива, обично се уђе у цркву с вечера а излази у призорје. Испосници свете горе — то читају, то се на столове наслањају претурајући и бројећи монотоне своје бројанице, које вазда броје но никада не избројише, јер у низу њином нема ни почетка ни краја, као што је без почетка и краја и сам предмет служења њихова. Издржати таква дуга *вденија*, то није ништа за оне, који су се на то научили из детињства, и за које умр, или *умерцвљеније плоти*, сматраше се као прва и најбоља пред Богом заслуга. Но како је то било за њихове нове посетитеље, сваки лако може уобразити. Оптерећени гозбом, уморни од пута ненаучени такој дугом неспавању, они наскоро задремљу и поспу онако у црквеним столовима. Овим је постигнуто све, што

*) Зазвонити у „вса тјажка“, значи ударати и у клепало и у сва звона. Клепало, или звечка, употребљава се и сада у нашим манастирама.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

жељаше и игуман и Рацко. Лаганим кораком сад Рацко остави и *вденије* и госте, па заједно с игуманом изађе из цркве и у кули манастирској, која беше ту одмах пред вратима црквеним, положи заклетву и постриже се у кадубере, па по обичају и правилу добије и ново име Сава — Кад се стража војовина пробуди и угледа да Рацка нема међу њима, потрчи одмах на све стране вичући и тражећи га. Но овај се јави сам из куле с камилавком на глави и црним оделом на себи. „Доцкан је сад, — рекле он војводи и стражи. — Немојте бунити ни узнемиривати никога. Божија воља морала је извршити своје и нама не остаје сад ништа до славити и хвалити Творца. Ево моје косе и пређашњих хаљина, однесите их моме оцу и мајци као успомену мојих прошлих дана.“ Написа уз то родитељима и писмо и испрати сутра дан и војводу и дружину му свечано. То је било у 1186. години по Христу.

(Продужиће се.)

О Фарисејима и Садукејима.

Сегш ради глаголю камз, ако отиметса отз клсз царствіе божіе, и дастса пзику творашемѣ плоды егш.

(Мат. 21. — 43.)

Каква је страшна пресуда изречена нашим божанственим учитељем над Јеврејима! Но зашто таква грозна пресуда да се изрече над народом „избраним“ „божним“, који је по назначењу својем први могао ући у састав благодатне цркве Христове. ?

Зато без сваке сумње, што је он презрео своје високи позив. Као народ „избрани“ „божњи“ он је дужан био чувати у себи праву и истиниту веру у средини опште безбожности и идолопоклонства и по могућности својој распро-

стирати је међу незнабошцима. Ето какав је био позив народа јудејског! Па шта је урадио тај народ за дуго време до доласка Спаситељева на земљу? Тај народ изузимајући само неке избране људе падао је у идолопоклонство, губио је дух и силу праве и истините вере, искварио мисао о Месији и у опште божанственом *откровењу*. И кад се већ јави Месија у средини тог народа, он га први одбаци од себе, устаде против њега, поче га гонити с неисказаном мржњом и злбом као најгорег разбојника, па на послетку казни га смрћу и то страшном и ужасном — разape га на крсту! Какво грдно издајство учини тај несретни народ одступивши од свог високог позива! Па ко га је довео до тога, да учини такво издајство? Нико други до Фарисеји и Садукеји, које је с таквом силом и енергијом изобличавао Исус Христос, против којих је и управљена прича о хрђавим виноградима — прича, која се завршује са врло грозним речма: отиметса отз васз царствіе Божіе и дастса изикъ творѣемъ плоды егш.

И ми као православни народ имамо у животу нашем да извршимо неки свети задатак, који нам је завештан нашим претцима, који су се јуначки борили за веру и слободу српску, па да не будемо издајце, као што је народ јеврејски. А тај задатак састоји се у томе, да чувамо као свети аманет православну веру нашу, да развијемо у потпуној чистоћи јеванђелској начела њена и по могућности својој да их распростиремо међу нашем браћом, где је слава и сјајност вере наше помрачена. Српски народ у млађаној кнежевини српској јуначном десницом својом а са помоћу Бога истинога извојевао је себи неку политичку самосталност, и данас упркос својим некадашњим угњетачима потпуно је ужива. Остали народ српски поцепан и погажен туђом силом и туђим елементима и до дана данашњег трпи тешке јаде и несреће у сваком обзиру. Вера, језик, народност и обичаји изложени су код њих свакојаким туђинским утица-

има, који су несродни с духом и карактером српским. Но не гледајући на све те несреће, које они трпе, опет зато дух њихов пун је наде на скоро своје избављење, уздајући се у браћу своју у кнежевини српској, који су пуни снаге и патриотизма. На Србију су њихови погледи упрти, ту је усредређен њихов дух, жеље, тежње. Но да ли ми имамо одиста у себи толико хришћанског самопрегорења, те да пођемо браћи својој на сусрет и да извршимо онај свети аманет, што су нам наши претци завештали? Да ли се и код нас није почео развијати квасац и дух, којим су задахнути били Садукеји и Фарисеји, те бездушне вође народње, који доведоше народ јеврејски до оваковог несретног данашњег стана његовог?

Приступајући к разлагању ове ствари, ми мислимо да ће најбоље бити, да промотримо какви су били Садукеји и Фарисеји у јеврејском народу, да познамо карактерне црте њихове, па после да се обратимо и на нас саме.

(Наставиће се.)

Мисли о Свештенству.

(Продужење.)

Оне су морале ићи напред с *дејствителнијем народнијем богослужењем*, који се развија према општем развоју људског духа. Народње богослужење има тако исто свој прогрес, као што га има сав у опште живот људски. Под богослужењем ми опет не разумијемо што друго, до то исто, што народ признаје за светињу. Народња светиња није једна и иста у свима историчкијем моментима народнијем, већ напротив ми велимо, да та светиња има своју историју, подобно општој историји људског духа. Један само Бог остаје један — те — један, премда опет не са једнијем — те — једнијем атрибутима, већ са *промењивим*. Ова промењивост иде заједно с развијем целокупног богослужења. Каква је

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

характерна црта старог — прастарог богослужења? *Врлина* нешто што није обично, што се појављује *ријетко*, али тако, да му се дивити мораш. Сам Бог није што друго, до оличена врлина, Он сам јест врлина. О Богу се друкчије не збори, но да је „свемогућан“, „свеблаг“, „премудар“, „све-праведан“ „свемилоствив“ и т. д. а све ово шта је, ако не врлина? Ова чистоћа првоначелног богослужења дошла је после у кризу, коју богослужење није могло да издржи. Оно беше чисто, докле га нијесу почели *експлоатирати*, а после се савим изгубило. Док се жреци нијесу искварили док је и за њих светиња била тако исто важна и божанствена, као и за остали народ, дотле је богослужење било чисто, јер су биле чисте руке, које су се с њим бавиле. Но доцније т. ј. кад је исто богослужење учинило корак напред, жреци нијесу хтели ићи с њим заједно; они се одупру против прогресивног богослужења и затворе се у *политичке касте*. Богослужење постане предмет монополне експлоатације, другијем ријечима: право богослужење оде својем путем, а жречка каста ухвати се за старе форме његове и створи *формално* богослужење. То је била чиста шпекулација, т. ј. највеће светотатство, какво се тек замислити може. Богослужење има двије стране: *суштствену* и *формалну*. Прва означава *предмет* богослужења, а друга *само Бого-служење*, т. ј. начин свијетковања суштине вере, што се иначе зове *обряд*. Има Бог има свијетковање Бога у двије ријечи објашњење наше мисли. Жива страна те ствари, наравно, да је предмет, суштина ствари; форма није. Отуд и различна судба те двије стране једног и истог предмета: једно има свој *прогрес*, друго нема, или готово нема. Највиша идеја међу идејама т. ј. идеја о Богу подлежи закону прогреса. Она је била друкчија за времена Солонова, другчија за времена Периклова, за времена Јулија Цезара, Јустинијана, Карла Великог, другчија после револуције 1789 год. Међутим формална страна те идеје остаје једна — те — јед-

на кроз васцело наспоменуто доба. На приміер питање о том, ко ће специјално да чува Богосложење и да служи истому, ріешено је још у вајкадашња времена у Египту, па се то ріешење није нарушило и дан-данас. А ко зна да л' су га тако баш Египћани први рішили? и ми држимо да су Египћани примили и сами то ріешење од неког другог старијег народа. Жреци, духовна класа, а после каста, — то су специјални служитељи народње светиње. Нови свијет добије у мјесто жречева *духовенство*. По идеји то је једно исто, но у самој ствари ново духовенство одликује се од старог жречества.

Смиравајући се пред својом светином, поштујући је више свега на свијету, народ је вазда имао у виду *суштин*у ствари као главно ма да и према самој форми свијетковања није никад био равнодушан — индиферентан. Тек опет ван сваке је сумње, да у стара — прастара времена ова формална страна није тако важила као доцније. Искварена, назадна жреческа каста прва је злоупотребила народње обреде учинивши их оруђем својих себичних намера. Нестало је већ било чистог, бескорисног служења Богу, а мјесто тога отпочела се била служба другом Богу, т. ј. *Мамону*, или личном, приватном интересу. Право богослужење т. ј. народња светиња управо је била против тога, али узалуд. Невіера од стране оних, који су специјално служили Богу, претегла је и спољнијем начином народ морао се покорити.

Та сам споменуо већ, да је божанственост ствари, с којима су се бавили извјесни људи кад и кад пренашана и на саме те људе. Доцније то је постало, наравно старањем самих тих лица, *догмат*. Јави се учење о непосредном спошају тих лица, с врховном светињом народњом. Ко је смио после томе што противсловити! Но како је богослужење народње развијало се својијем путем, и по својијем законима, по кад што раширавајући се по кад што сужавајући, и како је

чим даље тим очигледније противоречност долазила према интересима организованог у касту свештенства: то се ово последње и ухватило за формалну страну богослужења и успело је не само до створи званични, дакле постојани, непомични и неизмењиви обред, но шта више да и саме форме обреда изједначи са самијем богослужењем. Па да би ту формалну, обредну страну богослужења још већма омиљели народу, они су је умногостручили што се више могло. Начини обреде колико је могућно свечаније — то је била намера исквареног жречества. Сама суштина богослужења сасвим је била занемарена; она је живјела у свијести народној. На формалној страни богослужења жреци су се доцније сагласили са свијетском влашћу, утврдили између себе савез, по коме обе силе имале су једна другу да чувају и подржавају у њихову значају према народу. Чистоће богослужења није остало више ни драма.

(Наставиће се.)

Некролози.

23. пр. м. преставио се Милосав Милетић парох Јагодински, један од примерних и поштених свештеника наших. Он је као свештеник 40 година служио цркви и народу. И ако није учио Богословију опет је служење и појање његово у цркви вазда потресало најфинија осећања у слушаоцима. Каква је то грдна жалост кад морамо напоменути да је он, прослуживши 40 година, дакле највећи период службе мирских чиновника, оставио породицу своју без икаквог за живот осигурања.

23. пр. м. упокојено се Милија Живановић парох Ковачевачки у Смедеревском округу.

Штампали смо нешто више листова и од 1. и овог 2. броја, него што нам је наручено. Ако још ко жели имати „Пастира“, нека похита с претплатом. Уредништво „Пастира.“